

Új kiállítás a Textilmúzeumban

Hordozókendők

Kutasi Csaba

„Hordozókendők, női sorsok – Hordozókendő a baranyai németek viseletében” címmel újabb kiállítás nyílt az óbudai Textilmúzeumban, amely közel fél évszázadnyi tartása során számos kísérőprogrammal is várja az érdeklődőket.

A babacipelés nálunk az 1700-as évektől terjedt el, amikor a Baranyába telepített német családok körében igen népszerű volt ez a vastag gyapjú hordozókendő. Egyes németek lakta településeink (Nagynyárad, Palotabozsok, Himesháza) tisztaszobáiban, napjainkban is megtalálhatók ezek a „funkcionális” textiliák. A babahordozás megoldása régi eredetű, az anyja hátára kötött indián bébi annak ellenére szoros kapcsolatban volt édesanyjával, hogy ő közben a földeken dolgozott. Így a csecsemő érzékelte az anyai szív dobogását, a külvilágról folyamatosan tapasztalatokat szerzett (időjárás hatásai, hangok stb.). Az afrikai és egyes ázsiai népeknél használt, batikolással tarkázott könnyű szövetből készült batyuk azonban nincsenek rokonságban a gyapjúvetülékű csíkos hordozókendőkkel.

A baranyai hordozókendők

A hordozó kendők kétnyüstös változatait pamut, ill. kenderláncokkal szőtték. Színes gyapjú csikritmus jellemző a fehér pamutsávok között. Esetenként bordűr is megtalálható, továbbá gyakori a keresztzemes himzéssel készített tulajdonosi monogram. Az elkészült terméket takácsmácsnyával bolyhozták. A mindig bordűrös, négynyüstös kendők szövésekor a nyüstökbe ék alakú elrendezésben befűzött láncokat keresztve vetülékfonalak nyers ill. színes gyapjúból, esetenként pamutból álltak. Jellegzetes volt a vetülékoldalú vegyes ripszkötés. Előfordult a nyüstökbe kettő ill. három fonál befűzése, így a vászonkötés ellenére ripszhatás volt elérhető. A négynyüstös hordozókendőket a keresztzemes monogram mellett évszámmal is ellátták.

A *Kindtuch*ként, *Tuch*ként is emlegetett szőttesnek egyéb szerepe is volt. A gyermekágyas időszakban – az

ágy keretére függesztve – az anya és az újszülött elkülönítését is szolgálta, sőt mágikus hatást is tulajdonítottak neki (hitük szerint védett a rontásoktól). Érdekes módon elterjedt volt az is, hogy a hordozókendőbe közvetlenül bugyolálták a csecsemőt pelenka nélkül (akkoriban ez természetes volt, hiszen a sokszoknyás asszonyviselethez sem tartozott alsónemű). A tarkacsíkos hordozókendőt ennek ellenére

nem mosták, csak szárították, kefélték és rendszeresen szelöltették. Az esetenkénti sötétebb foltok megmaradtak, de mindig szagtalan volt a textília és higiénés gondok sem adódtak.

Az idetelepült német asszonyok mai napig őrzik kismamasságuk e tárgyi emlékét, miután a hordozókendőt mindig a leány örökölte édesanyjától. Az újszülöttel történő első úton, az asszonyavatást jelentő templomi bemu-

tatáskor szintén ebbe a textiliába csavarták nagy gondossággal a csecsemőt. A gyapjúkendőt mintegy féloldalasán viselte az anya, a gyermek bal keze sokszor a textília alatt maradt bekötve (2. ábra), hogy jobbkezes-ségre szoktassák.

A féltve őrzött hordozókendőket ma is gondosan ápolják. Átszellőztetik, a molyvédelem érdekében papírba csomagolt zsombor vagy levendula kerül belsejükbe az áthajtogatás során.

A Textilmúzeum „Hordozókendők, női sorsok – Hordozókendő a baranyai németek viseletében” c. kiállításán 46 kendő látható, 12 tablón egy-egy asszony-sors követhető. Filmen is megelevenednek a babahordozással kapcsolatos események. Az érdeklődők számára külön kiadvány készült, ebben cikkek is olvashatók és többek között az egyes kendők kötésrajzai is láthatók.

A kiállítás

A kiállítás kurátora Szepesi Anna művészettörténész. A kiállítás létrejöttét tárgykölcsönzéssel segítette Mezei Ottó, Frouke Schouwstra (Nagypalli Pince Galéria), a Wallada Bioscop Kft., a Heimatmuseum Himesháza és a Heimatmuseum Véménd. A kiállítás támogatói: dr. Manherz Károly, Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága, Liliputi, Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, Textilmúzeum Alapítvány, Varrógépcentrum.

Az időszakos kiállítást múzeumpedagógiai és kézműves-programok kísérik. Vajk Éva múzeumigazgató szeretettel vár mindenkit a hordozókendőket bemutató tárlatra; a rendezvények kísérő programjai a Liliputi Klub és a Kézműves Játsszótér www.textilmuseum.hu ill. www.liliputi.hu/klub/ címen olvashatók. Az időszakos kiállítás az állandó tárlatokkal együtt keddtől csütörtökig 10-től 16-ig, pénteken 10-től 14 óráig tekinthető meg a Textilmúzeumban (Budapest III. Lajos u. 138., telefon: 367-5910).

1. ábra. Baranyai csíkos hordozókendő

2. ábra. A hordozókendő használata